

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

5.1 ศักยภาพมั่งในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาศักยภาพของมั่งบ้านน้ำเค็มในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและสภาพภูมิอากาศด้านวัฒนธรรม - ประเพณี ศาสนาและความเชื่อ ในขณะที่เดียวกันก็มีปัญหาและข้อจำกัดในด้านของการสื่อสาร ขาดเสถียร เส้นทางคมนาคมในช่วงฤดูฝน และความสามัคคีกันในชุมชน

ลักษณะเด่นของชุมชนมั่งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลักษณะการตั้งถิ่นฐานและสภาพภูมิอากาศ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ศาสนาและความเชื่อ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นศักยภาพที่สามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ กล่าวคือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นศักยภาพที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาแสวงหาความรู้ ความงดงาม ความเพลิดเพลิน กับพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์และสภาพพื้นที่ป่าที่กำลังพักฟื้น จากการทำไร่แบบย้ายที่ โดยเฉพาะสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น นก หมูป่า เก้ง กวาง เลียงผา และยังเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารของแม่น้ำเค็มและแม่น้ำจิม ซึ่งเป็นสายน้ำเล็ก ๆ ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในพื้นที่ในการอุปโภคบริโภค ด้วยลักษณะสภาพภูมิประเทศที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 400 – 1,695 เมตร มียอดเขาสูงหลายแห่งประกอบด้วยภูเขาหินปูนจึงทำให้ก่อกำเนิดแหล่งทรัพยากรที่สำคัญเหมาะแก่การท่องเที่ยวคือ น้ำตก ถ้ำหินปูนจำนวน 5 แห่งและตำนานรอยหินแตก (แผนที่ 3)

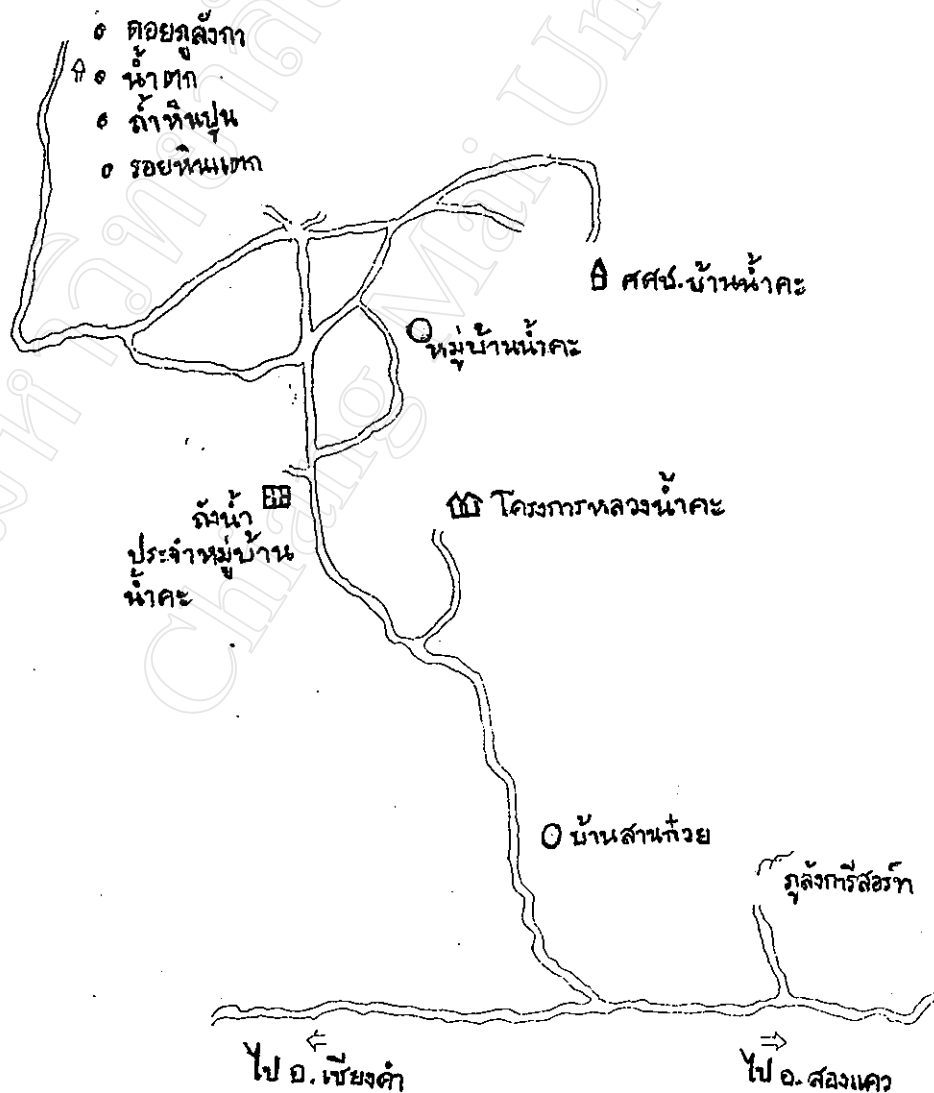
1. น้ำตก บริเวณน้ำตกห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทาง 5 – 10 กิโลเมตร บริเวณน้ำตกจะมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าหลายชนิด อาทิ นก หมู เก้ง กระรอก ระหว่างเส้นทางเดินจะพบกับความงดงาม ของธรรมชาติเหมาะแก่การท่องเที่ยว/ศึกษานก และความหลากหลายทางชีวภาพ

2. คอยภูลังกา เป็นยอดคอยที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,695 เมตร พื้นที่แห่งนี้ในอดีตเป็นชุมชนของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า ซึ่งชาวมั่ง ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานภายหลังจากที่ชาวเย้าได้อพยพมาอยู่พื้นที่ราบ ลักษณะภูมิประเทศที่สูงมาก ทำให้อากาศหนาวเย็นและมีวิวทัศนที่สวยงามสามารถมองเห็นภูมิประเทศของอำเภอเชียงคำและอำเภอปงได้อย่างสวยงามพอ ๆ กับภูชี้ฟ้า อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ในฤดูหนาวจะมีหมอกมากถึงประปราย อากาศสดชื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ

3. ถ้าหินปูน จะอยู่ตามเชิงเขาด้านหน้าของหมู่บ้าน มีจำนวนทั้งหมด 5 แห่ง ถ้าแต่ละแห่งจะมีความสวยงาม บริเวณภายนอกถ้าจะมีต้นไม้ขนาดเล็ก ๆ และถาวรภัยพันเกลียวขึ้น สลับซับซ้อน ถาวรภัยบางชนิดก็พันต้นไม้จากต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่งมองดูเป็นรูปแปลก ๆ ตามแต่จะจินตนาการ ภายในถ้ำจะมีหินย้อยรูปร่างสวยงาม มีอากาศที่เย็นและยังเป็นที่อยู่อาศัยของนกนางแอ่นและค้างคาว

4. ตำนานรอยหินแตก มีตำนานเล่าขานว่าเป็นรอยหินที่แยกออกจากกัน เป็นช่วงพอที่รถยนต์วิ่งผ่านได้ และลักษณะการแยกของหินจะมีความสวยงาม เป็นทิวทัศน์ที่สร้างบรรยากาศให้กับพื้นที่บริเวณผืนป่า

แผนที่ 3 แสดงที่ตั้งหมู่บ้าน

2. ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานและภูมิอากาศ

จากลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่ในพื้นที่ราบตามยอดดอยและบริเวณเชิงเขา ประกอบกับเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธาร ทำให้มีพืชพันธุ์ที่สวยงาม มีอากาศที่เย็นสบายในฤดูร้อน ฤดูหนาวถึงแม้อากาศจะค่อนข้างหนาวถึงอุณหภูมิตั้งแต่ 19 องศาเซลเซียส แต่ก็มีความงดงามของสายหมอก และแสงแดดอ่อน ๆ ยามเช้าและยามเย็น และฤดูฝนถึงแม้จะค่อนข้างลำบากในการเดินทาง แต่บริเวณหมู่บ้านและสภาพแวดล้อมอุดมไปด้วยพืชพรรณ ทรัพยากร สาหร่ายน้ำ มีน้ำไหลผ่านตลอดปี

ลักษณะการตั้งหมู่บ้านคร่อมทับดิน ทำให้บริเวณภายในตัวบ้านมีความอบอุ่นเหมาะกับสภาพภูมิอากาศ เพราะในตัวบ้านจะมีเตาดินให้ความอบอุ่น พร้อมกับมีน้ำชาให้ดื่มแก้คลายหนาวในท่ามกลางบรรยากาศลมหนาว

3. วัฒนธรรม ประเพณี

วิถีชีวิตที่สืบทอดตามแนวทางของบรรพบุรุษ ทำให้ชนเผ่าม้งมีความเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบของชนเผ่าทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพ การแต่งกาย ภาษา ความสัมพันธ์ระบบสังคม การบริโภคและภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดการใช้ชีวิตที่พอเพียงบนยอดดอยตามความเชื่อที่มีต่อจิตวิญญาณบรรพบุรุษ ที่ฝังงรากลึกในจิตวิญญาณของลูกหลาน อีกทั้งประเพณีการแต่งงานและประเพณีการสืบทอดมรดก ฯลฯ ที่มีรูปแบบ วิธีการต่างกับกลุ่มชนเผ่าอื่นในประเทศไทย

ประวัติศาสตร์ชนเผ่าม้งที่มีชาติพันธุ์ ดำเนิน มาจากการย้ายถิ่นมาจากประเทศจีนและได้กระจัดกระจายเพื่อลี้ภัยทางสังคมกับผู้นำจีน ที่มีแผนนโยบายทางการเมืองที่จะปราบกลุ่มชาวม้งประกอบกับพื้นที่นี้ เป็นพื้นที่ที่เคยมีการสู้รบ ในปี พ.ศ.2511 ของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายทหารรัฐบาลไทย ซึ่งประชาชนในพื้นที่จำนวนหลายคน ได้เข้าร่วมรบในแดนสงครามครั้งนี้ด้วย จึงได้มีบุคคลสำคัญหลายท่าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย, ม.ป.ป.: 48-50)

4. ศาสนา และความเชื่อ

ความเชื่อของม้งเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษและภูตผี ที่ให้ความคุ้มครองคนและชุมชน ทำให้มีการเซ่นสังเวยเพื่อเลี้ยงและขอขมาผีเหล่านี้ที่ได้ให้การคุ้มครอง หมู่บ้านการตั้งถิ่นฐานที่ดี มีภูเขาล้อมรอบนั้นแสดงว่าทุกด้านจะได้รับความคุ้มครองจากผีป่า ผีป่าจะอยู่ตามยอดเขา “ดูเซงดูซี” สัญลักษณ์ของเลี้ยงผีก็คือ “ตะแหหลวง”

ฝึของคนมั่งจะอาศัยอยู่ตามบ้านเรือน ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ หรือตามไร่นา ฉะนั้นใน การประกอบพิธีกรรมจะมีตลอดทั้งปี ตั้งแต่ระดับครอบครัวถึงระดับหมู่บ้าน

จากการศึกษาจะพบว่าศักยภาพเหล่านี้สามารถนำมาเป็นพลังขับเคลื่อนในการจัดการ การท่องเที่ยว ที่จะก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม การกระจายรายได้ และการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒน ธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และความยั่งยืนใน สังคมต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญของคนท้องถิ่นในด้านการ บริหารและจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งต้องระมัดระวังว่า การท่องเที่ยวเป็นคาบสองคม หากไม่ระมัดระวัง แทนที่จะเป็นประโยชน์อาจกลับกลายเป็นโทษมหันต์ก็เป็นไปได้ จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการใน การสร้างเสริมองค์การอย่างระมัดระวังและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเป้าหมาย ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมรวมทั้งยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและพัฒนาองค์กร ชุมชนให้เข้มแข็งสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

5.2 ปัญหาและข้อจำกัด

ปัญหาและข้อจำกัดของบ้านน้ำเค ที่เป็นผู้ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ

1. การสื่อสาร โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง ช่วงอายุ 25 ปีขึ้นไป จะพูดภาษาไทยได้ไม่ชัด เจน ทำให้ไม่กล้าที่จะสื่อสารกับบุคคลภายนอกที่ไม่รู้จักและไม่สนิท ซึ่งในกรณีเช่นนี้หากในชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้หญิงก็เป็นกลุ่มที่น่าจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมของชุมชนด้วย

2. ยาเสพติด พบว่ากลุ่มผู้ชายจะเสพยาบ้าและฝิ่น ซึ่งการสูบฝิ่นจะพบให้ผู้ชายที่มี อายุ 45 ปีขึ้นไป สำหรับยาบ้าจะพบในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ในกรณีของกลุ่มที่ติดฝิ่นนั้นจะไม่ เป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน เพราะการสูบฝิ่นจะสูบเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เท่านั้น แต่ในกรณีของยาบ้านั้นหากไม่มีการควบคุมทั้งคนภายในและภายนอกชุมชน ก็จะทำให้ เกิดการแพร่ระบาดได้ง่าย โดยจะนำมาซึ่งการขโมยสิ่งของ และการทำร้ายกันเพื่อชิงทรัพย์หรือ เกิดจากความเมินเมาโดยไม่รู้ตัว

3. การคมนาคม เส้นทางคมนาคม จากเส้นทางหมายเลข 1148 กิโลเมตรที่ 50 จะ มีทางแยกเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร ซึ่งจะลำบากในการเดินทางในฤดูฝน เพราะถนนไม่ได้ลาดยาง ผิวถนนไม่เรียบและลื่น เพราะว่าเป็นถนนดินลูกรัง

4. ความสามัคคีกันในชุมชน ส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือกันในกลุ่มเครือญาติที่มีแค่เดียวกัน ในการทำงานของส่วนรวมจะไม่มีการแข่งขันกัน เพราะหากมีการแข่งขันกัน ชาวเมืองบ้านน้ำจะคิดว่าหากคนไหนได้งานที่เบากว่าก็จะสบายกว่า หากคนไหนได้งานหนักกว่าก็จะทำให้เหนื่อยยากลำบากกว่าคนอื่น ๆ ฉะนั้นจึงไม่มีการแข่งขันกันในการทำงาน จึงเป็นสาเหตุให้งานที่ทำอยู่มีความล่าช้า และมีความขัดแย้งกันตลอดเวลาในขณะที่มีการทำงานกลุ่ม

จากปัญหาและข้อจำกัดที่กล่าวมาข้างต้น หากคนภายในท้องถิ่นไม่ให้ความสนใจและไม่แนวทางในการแก้ไขก็ยากที่จะจัดกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว แต่ในสถานการณ์ภาวะทางสังคมปัจจุบันการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการติดต่อประสานงานกับคนภายนอก และการเรียนรู้ การศึกษาจากสังคมภายนอกและการศึกษาในระบบ ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสได้รับรู้ และเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อให้สังคมในชุมชนมีความน่าอยู่ และเป็นศูนย์รวมการศึกษา การท่องเที่ยว สำหรับผู้ที่สนใจ แสวงหาแนวทางการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นให้เกิดกิจกรรมภายในชุมชนที่จะสอดคล้องกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิตและบริบททางกายภาพ

5.3 ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีของท้องถิ่น แต่ในการท่องเที่ยวก็จะนำมาซึ่งผลกระทบ เสมือนหนึ่งว่า การท่องเที่ยวเป็นดาบสองคมที่ให้คุณและโทษแก่คนได้เช่นกัน ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องควบคุมและป้องกันผลกระทบต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลกระทบทางสังคม คือ เกิดความขัดแย้งในชุมชนได้ หากมองเรื่องผลประโยชน์เป็นปัจจัยหลักของการดำเนินกิจกรรม และการแพร่ระบาดของสิ่งเสพติดซึ่งจะแอบแฝงมากับกลุ่มคนภายในท้องถิ่น หรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการนวยโอกาส

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ รายการจัดการในเขตพื้นที่สูงและพื้นที่ป่าต้นน้ำสามารถจัดการได้เฉพาะบางฤดูกาล ฉะนั้นในบางฤดูกาลก็จะสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยว และรูปแบบของการประกอบอาชีพก็เปลี่ยนไปเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยว ซึ่งเงินตราจะเข้ามามีบทบาทสำคัญ

3. ผลกระทบทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความค่าและสวยงาม โดยเฉพาะสมุนไพร และกล้วยไม้ในป่า ถ้าคนได้พบเห็นก็มีความต้องการที่อยากจะได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรโดยไม่คำนึงถึงความเสียหาย และเกิดการรบกวนสัตว์

ป่า ทำให้สัตว์ป่าตกใจไม่เคยชินกับเสียงรบกวนจากภายนอก ด้านสิ่งแวดล้อมต้องระมัดระวังเรื่อง
ของขยะ น้ำ เสียง การเปลี่ยนแปลงสถานที่ ที่อยู่อาศัย เพื่อสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

4. ผลกระทบทางวัฒนธรรม รูปแบบของวัฒนธรรมเปลี่ยนมาเป็นการค้าทำให้วิถีการ
ดำรงชีวิตเปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรเป็นสังคมเมืองอุตสาหกรรม รูปแบบการครองชีพ การใช้
ภาษา การแต่งกาย ค่านิยมเปลี่ยนไป การแสดง การละเล่นตามประเพณี จะถูกนำมาใช้ในการ
แสดง เพื่อเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

กระบวนการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้เห็นถึงผลกระทบสภาพการณ์
เปลี่ยนแปลงและทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ในกระบวนการจะเน้นให้ชุมชนเข้า
มาบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์และพัฒนาการท่องเที่ยว พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถี
ชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกถึงความ
ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

เนื่องจากหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็คือ การคงเอกลักษณ์
เฉพาะถิ่น ดังนั้นก็ควรสร้างความภูมิใจให้กับท้องถิ่นในสิ่งที่เรามี ในมาตรฐานที่ท้องถิ่นกำหนด
ไม่ใช่มาตรฐานที่กำหนดจากภายนอกได้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็น
การสร้างกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่การขายบริการ

ฉะนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมองทรัพยากรคนเป็นสำคัญ เพราะ
ในระบบของการบริหารจัดการ “คน” คือผู้ที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนของการท่องเที่ยวโดยมอง
ปัจจัยพื้นฐานของชุมชนในด้านกายภาพ และชีวภาพ หากรูปแบบในการบริหารจัดการไม่ได้ให้
ความสำคัญกับคนในชุมชน ก็เสมือนหนึ่งของการพัฒนาที่ขาดความยั่งยืน ภายใต้อการพัฒนาที่
ยั่งยืนก็ควรให้ความสำคัญของคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยวิเคราะห์ภายใต้มิติต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะนำไปสู่การกระจายราย
ได้ให้กับชุมชน ประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและควบคุมการเติบโตของการ
ท่องเที่ยว โดยที่คนในชุมชนจะต้องมีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จะส่งเสริมให้
มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และไม่ขัดแย้งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒน
ธรรมประเพณีของเผ่าม้ง

2. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน
ขององค์ความรู้ วิถีการดำเนินชีวิตที่มีวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกันของคนต่างวัฒนธรรม
เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการดำรงชีวิตที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและพื้นฐาน
ของประวัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม แต่ละชนเผ่าซึ่งเป็นการจุดประกายให้คนเห็นคุณค่า และเกิด
ความตระหนักร่วมกันในวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ตลอดจนความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่
เติบโตขึ้นอย่างไร้ขอบเขต และที่สำคัญคนทุกคนในสังคมที่เข้ามาสัมผัสชีวิตที่เรียบง่ายจะทำให้

เกิดสมาธิและเกิดการจินตนาการที่ดีและกว้างไกล มีวิสัยทัศน์มองโลกที่สดใส ก่อให้เกิดการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน มีการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีการ เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจและรู้สึกว่ามีความค่ามากขึ้น โดยที่จะมีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างเท่าทันต่อสังคม

ภายใต้ศักยภาพของชุมชนที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจัยที่สำคัญ คือ คนใน ท้องถิ่นจะต้องมีความสามัคคีกันและมีการพัฒนาตนเองตลอดภายใต้กรอบวัฒนธรรมของชนเผ่า ไม่ยึดตามหลักของกระแสการพัฒนา และที่สำคัญในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องเป็นไป ตามวัตถุประสงค์ และกรอบขอบเขตของการจัดกิจกรรม เพื่อให้คนได้ยึดหลักการในการดำเนินงานให้ เป็นไปในทิศทาง แนวทางเดียวกันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบผลสำเร็จได้ ถ้ารูปแบบ / เทคนิคของกระบวนการดำเนินงานถึง คนในท้องถิ่นซึ่งถือเป็นทรัพยากรหลักของการบริหารจัดการ

3. มิติด้านการเมือง การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เน้นกระบวนการ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะ เป็นกิจกรรมที่ตรงรค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผน การตัดสินใจในการที่จะก่อให้เกิดการสร้างอำนาจให้กับชุมชน เน้นอำนาจที่จะให้เกิดความยุติธรรมใน สังคมการสร้างกระบวนการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนมี ความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและกำหนดทิศทาง กติกาที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับชุมชน รวมทั้ง การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมต่อคนในชุมชน และยังเกิดการควบคุมและตรวจสอบกันเองของคน ภายในชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

4. มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระบวนการทำงานจะต้องคำนึงถึง ความพร้อมของชุมชนและคำนึงถึงศักยภาพด้านกายภาพ สิ่งสำคัญที่สุดต้องเน้นจุดที่สนใจของชุมชน ที่จะดึงความสนใจให้นักท่องเที่ยวต้องการที่อยากจะแสวงหาความรู้ อยากรู้เรื่องราว ประวัติของชนเผ่า วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะทำให้คนในชุมชน หันกลับมาสนใจในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสืบทอดรักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่า นับว่าเป็นจุดสำคัญของการเห็นคุณค่า ของตนเองและนำผลไปสู่การถ่ายทอดให้ลูกหลานได้เห็นคุณค่าแทนที่จะไปรับเอาวัฒนธรรมจาก ภายนอกเข้ามา